

Viljelijöiden näkemyksiä turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä

Elina Virkkunen¹ ja Jussi Leppänen²

¹Luonnonvarakeskus, Manamansalontie 90 C, 88300 Paltamo

²Luonnonvarakeskus, Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki

e-mail: elina.virkkunen@luke.fi

Tavoite hiilineutraalista Suomesta vuoteen 2035 mennessä on lisännyt painetta maataloudessa tehtäviin ilmastotoimiin. Erityisinä kehittämiskohteina ovat turvepeltojen kasvipeitteisyys ja viljely korotetulla pohjaveden tasolla ja kosteikkoviljelynä. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa käytäntöön soveltuvia keinoja vähentää turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjä. Tätä varten haastateltiin 19 viljelijää Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueilta kevättalvella 2020. Tutkimus oli osa RATU-hanketta (Rahanarvoisia vaihtoehtoja syväturpeisten viljelysmaiden käsittelyyn). Haastateltavat tilat varioitiin taustatekijöiden kuten tilan peltoalan, tuotantosuunnan ja turvepeltojen osuuden suhteen. Suurin osa, 15 tilaa, oli kotieläintiloja. Aineistossa oli kymmenen yli sadan peltohehtaarin tilaa. Nurmi oli 12 tilalla pääkasvi. Tilat sijaitsivat alueella, jossa turvepeltojen osuus on suuri, ja ne olivat monelle tilalle elintärkeitä. Kuudella tilalla oli viljelijän mukaan turvepeltoja 50% tai enemmän peltoalasta, kahdeksalla tilalla turvepeltojen osuus oli 20–50% peltoalasta. Turvepellot olivat viljelijöiden arvion mukaan enimmäkseen paksuturpeisia. Viljelijöiden spontaanien vastausten perusteella voitiin löytää neljä erilaista lähestymistapaa (perustyyppiä) turvepeltojen kasvihuonekaasujen vähentämiseen. Yksittäinen viljelijä saattoi kuulua samaan aikaan useampaan kuin yhteen perustyyppiin: Nurmiviljelyn tehostajat (16 viljelijää) olivat valmiita parantamaan nurmisatoa, ja usein uudistamaan nurmet vasta keväällä talviaikaisen kasvipeitteisyyden jälkeen. Kasvipeitteisyydestä kevääseen asti huolehtivat (11 viljelijää) pyrkivät lyhyeen ja vain kevääseen ajoittuvaan muokkausvaiheeseen erityisesti viljanviljelyssä ja myös viljelemään kerääjäkasveja. Päästöjen minimoijat (8 viljelijää) olivat valmiita metsittämään tai laajaperäistämään hankalien, märkien ja usein pienehköjen peltolohkojen viljelyä. Kompensoijat (5 viljelijää) korostivat tilan metsätalouden sitovan hiiltä ja siten kompensoivan maatalouden päästöjä. Muutama viljelijä suunnitteli kosteikkaa tai oli jo perustanut sen. Viljelijöiden mukaan käytäntö on jo ohjannut nurmiviljelyä turvepelloille. Turvepeltojen pohjaveden tason säätelyyn oli valmiutta, mutta varsinainen kosteikkoviljely kiinnosti selvästi vähemmän. Useimmat eivät uskoneet turvepeltojen kaasupäästöillä olevan merkittävää vaikutusta ilmaston lämpenemiseen. Moni haastateltava mainitsi lentoliikenteen, suurteollisuuden ja kivihiilen polton maataloutta haitallisemmiksi ilmaston kannalta. Viljelijät ehdottivat, että maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä voitaisiin vähentää: etsimällä keinoja muualtakin kuin turvepeltojen viljelystä, edistämällä biokaasutuotantoa, huolehtimalla tutkimuksesta, neuvonnasta ja tiedotuksesta, siirtämällä tukioikeuksia pieniltä ja hankailta lohkoilta muille pelloilletilustajajärjestelyillä, maksamalla korvausta hiilensidonnasta ja kasvihuonekaasujen vähentämisestä.

Avainsanat: ilmastokestävä viljely, turvemaat, haastattelututkimus

Johdanto

Tavoite hiilineutraalista Suomesta vuoteen 2035 mennessä on lisännyt painetta maataloudessa tehtäviin ilmastotoimiin (Osallistava 2019). Vaikka Suomessa kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt ovat vähentyneet huomattavasti (Suomi 2022), maatalouden kasvihuonekaasupäästöt ovat 2000-luvulla nousseet, kun otetaan huomioon myös viljelyssä käytettävät maatalousmaat ja niiden lisäraivaus (Regina 2021, Kasvihuonekaasuinventario 2022).

Maataloutta koskevat poliittiset tavoitteet ovat usein keskenään ristiriitaisia. Euroopan unionin yhteisessä maatalouspolitiikassa painotetaan yhä pitkälti viljelijöiden toimeentuloa, kohtuullisen hintaista ruokaa ja tehokasta ruuantuotantoa (EU 2012). Toisaalta ympäristöön ja ilmastoon kohdistuvia politiikkatoimia on lisätty ja lisätään tulevalle ohjelmakaudelle (Niemi 2021, Osinga 2022). Viljelijöihin kohdistuvia ilmastopoliittisia toimia saatetaan jatkossa myös nähdä yhä enemmän EU:n muiden politiikkasektorien kuten ennallistamislainsäädännön kautta (esim. YLE 2022).

Suomessa arviolta 50–60 prosenttia maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä on peräisin turvepelloilta, joita on vain kymmenen prosenttia peltoalasta. Turvepellot ovat alueellisesti pääosin eteläisimmän Suomen ulkopuolella, keskisessä, itäisessä ja pohjoisessa Suomessa. Turvepeltojen korkeimmat osuudet maatalousmaasta ovat Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin ELY-keskuksissa. Siellä turvepeltoja on yli 20% maatalousmaasta (Kekkonen ym. 2019). Turvepellot ovat myös mahdollisuus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi (Lehtonen ym. 2021).

Viime aikoina turvepeltojen kasvihuonepäästöjen vähentämisessä erityisinä kehittämiskohteina ovat turvepeltojen kasvipeitteisyys sekä kosteikkoviljely ja pohjaveden korkeuden säätely (Poppe ym. 2021, Virkkunen 2022). Turvepeltojen vettäminen vähentää kasvihuonekaasuja, mutta vaikutukset näyttäisivät vaihtelevan merkittävästi viljeltävän kasvin mukaan (Bianchi ym. 2021).

Tiedot viljelijöiden suhtautumisesta erilaisiin turvepeltojen kasvihuonekaasuja vähentäviin keinoihin ovat vielä hyvin vähäisiä. Viljelijöiden näkemyksiä on kuitenkin tutkittu (Sorvali ym. 2021) ja yleisesti ottaen viljelijät ovat hyvin tietoisia ilmastonmuutoksesta ja siitä käyty keskustelu myös vaikuttaa viljelijöiden näkemyksiin. Suomessa on myös raportoitu yksittäisten viljelijöiden tai pilottitilojen viljelijöiden kokemuksista (esim. Karttunen ym. 2021). Irlannissa tutkimuksia on tehty sekä viljelijöiden ilmastonmuutostietoisuudesta (Tzemi ja Breen 2019a) että myös yksittäisten kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistoimien kuten lannanlevitysjankohdan muuttamisen hyväksyttävyydestä (Tzemi ja Breen 2019b).

Vaikuttavien politiikkatoimien näkökulmasta kasvihuonekaasujen vähentämiskeinojen tulisi olla viljelijöille hyväksyttäviä ja toteuttamiskelpoisia. Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa viljelijälähtöisesti käytäntöön soveltuvia keinoja, joilla vähennetään turvepeltojen aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä.

Materiaali ja menetelmät

Tutkimuksessa haastateltiin 19 viljelijää Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueilta kevättalvella 2020. Menetelmänä oli laadulliset puolistrukturoidut haastattelut (ks. esim. Eskola ja Suoranta 2014), joissa käytetty teemahaastattelulomake on liitteenä. Haastatteluun valittiin tiloja mahdollisimman monipuolisesti (haastattelujen variointi). Tutkimuksessa haluttiin mielipiteitä eri ikäisiltä viljelijöiltä, eri kokoisilta tiloilta sekä tiloilta, joilla on erilaisia määriä turvepeltoja. Viljelijöiltä tiedusteltiin muun muassa turvepeltojen merkitystä heille itselleen ja laajemmin maataloudelle. Haastatelluilta kysyttiin myös keinoja, joita he olisivat halukkaita käyttämään vähentääkseen turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjä paksuturpeisilla viljelysmailla. Haastattelut litteroitiin teksteiksi, jotka koodattiin ja analysoitiin laadullisen tutkimuksen Atlas.ti 8 -ohjelmistolla.

Suurin osa haastatelluista tiloista, 15 tilaa, oli kotieläintiloja, yleisimmin lypsykarjatiloina. Kasvinviljelytiloja oli neljä. Luomutiloja oli yhteensä viisi, joista kaksi oli kasvinviljelytilaa ja kaksi kotieläintilaa. Yhdellä tilalla pellot olivat luomussa, mutta karja tavanomaisessa tuotannossa. Aineistossa oli kymmenen yli sadan peltohehtaarin tilaa. Kuudella tilalla oli peltoa 50–100 ha ja kolmella tilalla alle 50 ha. Nurmi oli pääkasvi 12 tilalla, ja joillain se oli ainoa viljelykasvi. Kolmella haastateltavalla oli ammattikorkeakoulun (ent. opisto) tutkinto, kahdella yliopistokoulutus ja neljällätoista maatalouden perustutkinto ja/tai muu ammattitutkinto.

Kuudella tilalla oli viljelijän arvion mukaan turvepeltoja 50% tai enemmän peltoalasta, kahdeksalla tilalla turvepeltojen osuus oli 20–50% peltoalasta ja viidellä tilalla alle 20% peltoalasta. Turvepellot olivat viljelijöiden arvion mukaan enimmäkseen paksuturpeisia, jolloin turvekerroksen paksuus on yli 60 cm. Kolmella tilalla kaikki tai osa turvepelloista oli ohutturpeisia. Multamaita ei katsottu tässä tutkimuksessa turvemaiksi.

Suurimmalla osalla haastatelluista oli jonkinlaisia ongelmia turvepeltojen märkyyden vuoksi. Kuuden viljelijän mielestä ongelmia ei ole juurikaan ollut. Kunnossa olevat avo-ojat ja pellon pinnan muotoilu olivat monen mielestä paras keino pitää turvepellot viljelykunnossa. Yhdeksällä viljelijällä ainakin osa turvepelloista oli avo-ojissa ainakin osin, näistä monilla kaikki turvepellot oli avo-ojitettu.

Haastattelutilat sijaitsivat Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueilla, joilla turvepeltojen osuus on suuri. Turvepelloilla oli kiistaton merkitys tiloille, ja joidenkin tilojen maatalouselinkeinolle ne olivat elintärkeitä.

Tulokset

Haastatteluiden perusteella muodostetut perustyytit

Haastatteluissa viljelijöiden ensimmäisinä mieleen tulleiden ajatusten perusteella voitiin löytää neljä erilaista suhtautumistapaa (laadullisen tutkimuksen perustyyppiä) turvepeltojen viljelyyn kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Yksittäinen viljelijä saattoi kuulua samaan aikaan useampaan kuin yhteen perustyyppiin:

Nurmiviljelyn tehostajat (16 viljelijää)

Kasvipeitteisyydestä kevääseen asti huolehtivat (11 viljelijää)

Päästöjen minimoijat (kahdeksan viljelijää)

Kompensoijat (viisi viljelijää)

Nurmiviljelyn tehostajat

Nurmiviljelyn tehostajat olivat valmiita parantamaan nurmisatua ja usein uudistamaan nurmet vasta keväällä talviaikaisen kasvipeitteisyyden jälkeen. Monella näitä keinoja oli jo käytössäkin. Viljelyn tehostamista pidettiin tärkeänä ennen kaikkea kannattavuuden vuoksi. Lisähyötynä sen tiedettiin vähentävän kasvihuonekaasupäästöjä.

”Meillä ei riitä rahat jos ei me tehä asioita hyvin” (Tila 8).

Kalkituksen mainitsi turvemaille erityisen tärkeänä viisi viljelijää. Yksi luomuviljelijöistä totesi, että tehokas viljely ja kalkitus toisaalta myös edistää turpeen hajoamista.

Nurmen viljelyn tehostajat pitivät näennäistä viljelyä ja vajaatuottoisia peltoja huonoina vaihtoehtoina. Yleensä peltoa ei ollut ylimäärin, vaan koko peltoala tarvittiin varsinkin kotieläintiloilla tehokkaaseen viljelyyn ja rehuntuotantoon.

Seitsemän viljelijää piti tavoitteena pidentää nurmikiertoa vuodella. Syyksi mainittiin nurmen uusimisen kalleus. Kahdella viljelijällä viljelykierrossa oli kaksivuotinen nurmi, kuudella viljelijällä kolmivuotinen. Kahdeksan viljelijää viljeli pelkästään nurmea ja uusi sen neljän vuoden välein. Osa käytti suojaviljaa nurmen uusimisessa. Kovin pitkäikäisen nurmen viljelyssä ongelmaksi tulevat rikkakasvit ja satotason lasku.

”Eli kumpaa haetaan, jos halutaan nurmikierto että on pitkä, ni samalla kasvusto huononee” (Tila12).

Luomutiloilla oli rajalliset mahdollisuudet tehostaa nurmiviljelyä. Eräs luomutila oli hankkinut kuivalannan tarkkuuslevittimen, jolla voi lannoittaa kasvavaa nurmea ja sillä tavoin saada pidennettyä vuodella nurmikiertoa. Eräs tavanomaista tuotantoa harjoittava tila piti glyfosaattia välttämättömänä rikkakasvintorjuntakeinona nurmea uusittaessa.

Nurmen täydennyskylvöä käytti kahdeksan viljelijää. Suorakylvöä tai kevytmuokkausta ei pidetty turvapeltoille soveltuvana menetelmänä rikkakasviongelman vuoksi. Kaksi viljelijää oli kokeilut suorakylvöä ja yksi käytti sitä uudismailla.

Kasvipeitteisyydestä kevääseen asti huolehtivat

Kasvipeitteisyydestä kevääseen asti huolehtivat pyrkivät lyhyeen ja vain kevääseen ajoittuvaan muokkausvaiheeseen erityisesti viljanviljelyssä. Osasyynä oli työhuippujen tasaaminen. Eräs urakointia tekevä viljelijä mainitsi, että koneiden pitää olla sen verran pieniä, että turvemaille voi mennä märkänäkin vuonna. Yksi viljelijöistä mainitsi myös kerääjäkasvit.

”Yksivuotisille viljoille nii kerääjäkasvit alle nii sehän on, yks kyllä pysyy kasvipeitteisenä se maanpinta ja sitte tietenki, se että mahollisuuksia mukaan kevätmuokkaus että syyskylvöjä me on jonkun siitä vähennetty mitä aikanaa oli” (Tila 1).

Päästöjen minimoijat

Päästöjen minimoijat olivat laajaperäistäneet hankalien ja märkien mutta usein pienehköjen peltolohkojen peltojen viljelytapaa, ja osa oli valmis niitä metsittämäänkin. Kahdeksan viljelijää sanoi metsittävänsä niitä vähintään 50%:n todennäköisyydellä, mikäli ehdot ovat sopivat.

”Varmaan sitten niitä ihan huonoimpia lohkoja että niitä vois, metsittääki tai jotai että, onko niitä hyötyä kesantona pitää vuodesta toiseen jossei oo tarkotuskaan viljellä” (Tila 14).

Kompensoijat

Kompensoijat korostivat tilan metsätalouden sitovan hiiltä ja siten kompensoivan maatalouden päästöjä. Muutamit viljelijät suunnittelivat eri laajuisia riista- tai ympäristökosteikkoja tai heillä saattoi jo olla kosteikoita kompensoimassa viljelystä aiheutuvia (ravinne)päästöjä.

”Minusta tuntuu että tämä, hiilinieluna on tämä mejjän metsätalous joka on kuitenkin maalimanlaajusesti esimerkillistä” (Tila 6).

Viljelijöiden suhtautuminen kasvihuonekaasuja vähentäviin keinoihin

Turvemailla viljeltiin yleensä jo nyt nurmia – käytäntö oli siihen ohjannut. Haastelluilla nurmiviljelyn kohdentaminen turvemaille on siten keinona enää melko rajallisesti laajennettavissa. Eräs haastateltava muistutti, että vuoroviljelyäkään ei saisi unohtaa.

Tilusjärjestelyihin tai tilusvaihtoon oli osallistunut neljä tilaa. Yhdellä tilalla suunniteltiin tilusvaihtoa ja yhdellä kylällä tilusjärjestelyä. Vaikuttimena oli tilausrakenteen parantaminen ja ajomatkojen lyheneminen, ei niinkään nurmen siirtäminen turvemaille.

Haastateltavilta kysyttiin, saisiko sellainen tuki kannatusta, jossa tuotteena olisi kasvihuonekaasujen vähentäminen. Keinoja voisi olla useita (metsitys, ennallistaminen, kosteikkoviljely). Ajatus sai sekä kannatusta että epäilyjä. Muutamit arvelivat, että yksityiset ihmisetkin voisivat rahoittaa näitä kaasupäästöjen vähennyksiä, jos asia markkinoitaisiin oikein.

Osa suhtautui turvepeltojen metsitykseen epäilevästi. Metsä kasvaa heidän mielestään turvemaille huonosti, ja energiapuuta kasvava pelto on ikävän näköinen.

”En tiä, jos imagoa aatellaan ni ei ny hyvältäkään näytä että pellot kasvaa pajua” (Tila 7).

”Ei kannata, energiapuuta on mehtät täynnä” (Tila 5).

”Mutta kyllä ne koivikot niin, ei ne oo oikein onnistunu ja kuusikot vielä vähempi” (Tila 6).

Turvelluilla pohjaveden pintaa voidaan säädellä ojien pohjapadoilla ja säätösalaajituksella. Kun maaperän turve on pohjaveden pinnan alla, kasvihuonekaasupäästöt vähenevät. Säätösalaajitus oli muutamille viljelijöille tuntematon, eikä se ollut tullut esille salaajituksia suunnitellessa. Syynä lienevät alueelliset erot ja säätösalaajituksessa yhtenä tavoitteena oleva viljelmän altakastelu. Tästä syystä länsirannikon tasaisilla mailla säätösalaajitusta on käytetty hyvinkin paljon, kun taas Kainuun vaaramailla pellot ovat usein liian mäkisiä altakasteluun. Turvelluilla altakastelutarvetta ei taas yleensä ole, eikä keinon käyttöä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä ole kovin paljoa vielä ehditty tuoda esiin. Muutama oli kiinnostunut turvepeltojen pohjaveden tason säätelystä ja muutoinkin siihen oli tiettyä valmiutta. Eräs viljelijä sanoi, ettei saraturvellolla kannata nostaa vedenpintaa.

”Mun mielestä säätösalaajitus on ihan hyvä toimenpide mutta sekin taas vaatii sitä jatkuvaa seuranta ja huolehtimista” (Tila 15).

Varsinainen kosteikkoviljely siihen sopivine kasveineen kiinnosti selvästi vähemmän kuin muut toimenpiteet. Kosteikkokasvien kuten osmankämin, järviruo'on, rahkasammalen tai karpalon viljely ei kiinnostanut moniakaan haastateltuja. Suurin osa haastatelluista oli tuotantosuuntaansa sitoutuneita kotieläintiloja, ja tuotantoon tarvittiin kaikki liikenevät resurssit. Toisaalta kosteikkoviljelyä pidettiin mielenkiintoisena ja luonnon monimuotoisuutta lisäävänä tuotantovaihtoehtona, kunhan tutkimustietoa ja kokemusta kertyy. Vanhoja turvetuotantoalueita pidettiin kosteikkoviljelyyn sopivampina kuin peltoja, joita on kalkittu.

”No se menee kyllä vähän puuhastelun puolelle ku minä oon kiinni siinä majossa niin kovasti” (Tila 16).

”Kyllähän se kannattavuushan se tuossa ratkasee tuommosen asian oikeastaan” (Tila 9).

”En usko siihen en usko jotta on semmosta taikuria että saapi pellolla kasvamaan karpalon” (Tila 6).

Kuivikkeeksi viljeltävää ruokohelpeä pidettiin mahdollisena kostean maan kasvina. Yksi tila oli miettinyt järviuukoa kuivikkeeksi. Muutamilla oli huonoja kokemuksia ruokohelven leviämisestä viljelmän ulkopuolelle, ja luomuviljelyyn se ei sovellu. Eniten epäilyttivät tuotteiden menekki ja korjuutekniikka.

”Nii miten se sitte korjattas ...hankalalta kuulostaa” (Tila 7).

Kolme viljelijää oli avoimia kaikille vaihtoehdoille, ja heille sopi esimerkiksi ennallistaminen suoksi. Useiden (14 viljelijää) mielestä ennallistaminen ei sovi omalle tilalle lainkaan tai sopii vain hyvin pienellä todennäköisyydellä. Monet (14 viljelijää) perustelivat, ettei kovalla työllä raivattuja suopeltoja tule ennallistaa. Vastaukset riippuivat erittäin paljon tilan tuotantosunnasta, peltojen viljelyhistoriasta, mahdollisuudesta saada vuokrapeltoja, peltojen sijainnista ja alueesta yleensä.

”Ne jotka tosiaanki, jotka tekee täysillä hommaa ja kasvattaa eläinmääriä ja muita, niin ne ei pysty semmosia (ennallistamisia) tekemään” (Tila 16).

”Se on ollu jo kova työ varmaan aikanaan tehdä pelloks” (Tila 7).

Suuri osa (15 viljelijää) epäili turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjen merkittävää vaikutusta ilmaston lämmenemiseen. Vain kaksi viljelijää uskoi turvepeltojen päästöillä olevan merkitystä.

”Enpä usko että se lämmittää ilimaa tuo, kun se kuitenkin ja vallanki on nurmiviljelyä. Ni sehän se on se suurin tekijä tähän, ilimastopäästöihin ku halutaan koko ajan vaan jatkuvata kasvua” (Tila 6).

Maatalouden katsottiin sitovan paljon hiiltä ja muidenkin tuotannonalojen päästöjä. Moni haastateltava mainitsi lentoliikenteen, suurteollisuuden ja kivihiihen polton maataloutta haitallisemmiksi ilmaston kannalta. Toisaalta maatalouden rooli ruoan tuottajana puoltaa jonkinlaisten päästöjen sallimista. Nekin viljelijät, joiden mielestä maatalouden päästöt ovat ongelma, sanoivat maataloudelta vaadittavan kohtuuttoman suuria vähennyksiä.

”Pikkasen vähän maalaisjärkee siihen, vähä yli männöö [julkinen keskustelu] että, yhäkin lyötiin taas maanviljelijät syntipukeiksi” (Tila 1).

Yhdellätoista tilalla oli raivattu peltoa vuoden 2010 jälkeen. Kolme viljelijää oli aikeissa raivata lisää peltoa. Kaksi viljelijää puolestaan piti tärkeänä, ettei uusia turvemaita enää raivattaisi lisää.

Viljelijöiden ehdotuksia maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi

Neljä viljelijää toi esille biokaasuntuotannon edistämisen ja piti sitä yhtenä ilmastotekona, vaikka sitä ei erikseen kysytty.

Päästövähennyksiä tulisi usean haastateltavan mielestä etsiä maataloudestakin kaikkialta, ei pelkästään turve- maista. Maatalouden päästöjä voitaisiin erään viljelijän mielestä vähentää pelletöimällä lantaa.

”Kyllä se paskaralli niin se on tajuton ralli, kun se syksyllä ja keväällä kun sitä ajetaan sitä sontoo ympäri kylien kun pellot on isolla alalla” (Tila 6).

Tiedotusta, tutkimusta ja neuvontaa turvepeltojen viljelystä pidettiin tärkeinä. Tutkimustietoa tarvitaan nimenomaan turvepeltojen viljelystä. Tietoa kaivattiin myös siitä, paljonko metsitetty pelto sitoo hiiltä. Haastateltavia kiinnosti myös, kumpi olisi ilmaston kannalta edullisempaa, tehokas nurmiviljely vai ennallistaminen suoksi. Tilakoh- taista neuvontaa pidettiin tärkeänä, sillä tilojen tilanteet ja tarpeet ovat kovin erilaisia. Tutkimustulosten jalkaut- tamista tiloille ja käytäntöön pidettiin välttämättömänä.

Maatalousyrittäjien mielestä tiedotusta tulee tehdä myös toiseen suuntaan. Kuluttajille on kerrottava maatalouden hiilensidonnasta ja menetelmistä, joita viljelijät jo nytkin käyttävät, kuten nurmiviljely.

Kauimmaisista tai hankalasti viljeltäviä pieniä lohkoja moni jättäisi mielellään pois viljelystä, jos tukioikeudet voisi siirtää muille pelloille. Tosin vaarana voi olla, että tilalle raivataan peltoa muualta.

”Semmoiset huonot alueet, pienet lohkot, syrjäiset lohkot mitkä ei kerta kaikkiaan oo järkeviä viljeltäväksi, niin ne siirrettäis sinne metsityslistalle” (Tila 15).

Jonkinlainen porkkana eli rahallinen tuki tarvittaisiin metsitykseen lähes jokaisen mielestä. Sen tulisi olla riittävän pitkäkestoinen, usein mainittiin kymmenen vuotta. Eräs viljelijä oli miettinyt, että 600 euron hehtaarikorvaus kuutena vuotena kannustaisi metsittämään huonon lohkon. Toinen haastateltava ehdotti, että viljelijälle maksettaisiin perustamiskustannukset ja vuosittain maataloustukien suuruinen summa.

Nurmivuosien pidentämiseen auttaisi muutaman kymppin hehtaarikohtainen kannustus. Eräs haastatelluista ehdotti, että tukea porrastettaisiin, jolloin se olisi sitä suurempi, mitä monivuotisempaa nurmikasvustoa viljellään.

Säätosalaajitusta eräs viljelijä piti riski-investointina, jossa kaikki perustamiskustannukset tulisi saada pois. Nykyinen investointiavustus ei hänen mielestään riittänyt.

Viljelijöiden mielestä korvausta ei tule ottaa missään tapauksessa nykyisistä maataloustuista, vaan sen tulisi olla korvausta hiilensidonnasta ja kasvihuonekaasujen vähentämisestä. Jonkin verran kritisoitiin maatalouden tukiriippuvuutta, eikä uusien tukien luominen ole aivan ongelmatonta. Seitsemän viljelijää korosti erikseen, että järjestelmän tulisi perustua vapaaehtoisuuteen.

Tilusjärjestelyä pidettiin ympäristötekona, koska edestakainen maantiellä ajo vähenee. Viidellä haastateltavalla tilusrakenne ei ollut paras mahdollinen, vaan pellot olivat melko hajallaan. 14 haastateltava lähtisi todennäköisesti mukaan tilusjärjestelyyn tai tilusvaihtoon, jos sellaiseen tulisi tilaisuus.

”Mä oon törmänny vähän siihen että kun se oma maa on jonkun verran parempaa kuin se toisen maa, ja sitten se toinen ajattelee justiin samoin niin se voi tyssätä semmoseen juttuun siinä” (Tila 8).

Yhtenä keinona ehdotettiin pitkäaikaisia pellonvuokrasopimuksia, joiden avulla nurmiviljelyä voitaisiin keskittää turvepelloille ja yksivuotisten kasvien viljelyä kivennäispelloille. Vastauksissa tuli esille pikemminkin vuokrasopimusten käytäntöjä ja viljelijöiden yleisiä näkemyksiä vuokrasopimuksista.

Pellonvuokrasopimusten pituudessa oli vaihtelua yhdestä kymmeneen vuoteen. Vuokrasopimukset olivat yleisimmin viisivuotisia. Muutamat viljelijät pitivät sitä lyhyenä aikana, mutta vuokraajat ovat harvoin halukkaita tekemään pidempiä sopimuksia. Syynä oli esimerkiksi mahdollinen tarve ottaa pelto oman viljelyyn. Toisaalta viljelijäkin saattaa suosia lyhyitä sopimuksia. Silloin on helppo reagoida, jos myyntiin tulee sopivia peltoja. Erään viljelijän mielestä maailma muuttuu niin nopeasti, että viisi vuotta on sopivan pitkä vuokrausaika.

Eräällä isännällä oli suurin osa sopimuksia kymmeneksi vuodeksi. Sopimukseen on kirjattu huomioonotettavaksi tilanteen mahdollinen muuttuminen, mikä palvelee molempia osapuolia. Mikäli tukitaso laskee tietyn prosentin, vuokra voidaan tarkistaa. Toisaalta jos vuokranantaja haluaa myydä pellot, vuokrasopimukseen on kirjattu kahden vuoden irtisanomisaika. Tässä ajassa viljelijä ehtii reagoida muutokseen.

Eräällä nuorella viljelijällä on ollut hankaluuksia vuokrapeltojen saannissa. Hän oli saanut vuokraamaan kahden vuoden sopimuksella. Usein hän on joutunut vuokraamaan peltoa vain vuodeksi kerrallaan.

Yleiseksi ongelmaksi koettiin viljelyn lopettaneet esim. perikuntien hallussa olevat tilat. Omistajan kannattaa pitää niitä näennäisesti viljeltyinä, koska tuet ovat suuremmat kuin vuokratulot.

Tulosten tarkastelu

Tässä tutkimuksessa käytetty laadullinen haastattelututkimus soveltuu hyvin sellaisten ilmiöiden tarkasteluun, joista henkilöiden käsitykset ovat vasta muotoutumassa. Laadullisen tutkimuksen haastatteluaineistossa edustavuus tarkoittaa aineistosta löytyviä erilaisia näkemyksiä, variaatiota, jotka voivat olla peräisin myös yksittäiseltä haastateltavalta. Tuloksia ei pidä tulkita kvantitatiivisen tutkimuksen kriteerein.

Haastatteluista saadut tulokset olivat melko odotettuja. Useat haastatellut viljelijät olivat panostaneet tehokkaaseen karjatalouteen, mikä myös vaikutti heiltä saatuihin vastauksiin. Käytännön ongelmat liittyvät tyypillisesti useiden erilaisten mutta samanaikaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Tästä näkökulmasta myöskään haastateltujen luomutilojen vastaukset rajallisista mahdollisuuksista nurmiviljelyn tehostamiseksi sekä tavanomaista tuotantoa harjoittavan tilan vastaus glyfosaatin tarpeesta rikkakasvintorjuntakeinona eivät olleet yllättäviä.

Taloudelliset kysymykset ovat viljelijöille hyvin tärkeitä kasviuonekaasujen vähentämisessä. Viljelijät myös tunnistavat kasviuonekaasujen vähentämistoimiin liittyvät riskit tuotannolle. Kuten Poppe ym. (2021) toteaa Alankomaiden tapauksessa, turvepeltojen päästöjen vähentäminen todennäköisesti johtaa viljelijöillä alentuvaan tulo-tasoon. Tämä epäily näkyi useissa haastatteluissa. Tulotason säilyttämiseksi viljelijät tarvitsisivat lisätukea vertailu-tilannetta heikomman tuoton tuottaviin viljelykasveihin ja tehtäviin toimenpiteisiin kuten säätösalaajitukseen (Virkkunen 2022).

Osa haastatelluista pyrki kohdistamaan kasviuonekaasujen vähentämiskeinoja muun muassa tehottoman ”näennäisviljelyn” tai perikuntien pellonomistuksen vähentämiseen. Näitä asioita käsitellään usein myös julkisessa keskustelussa. Perikuntien ja suhteellisenä käsitteenä hieman hankalan näennäisviljelyn merkitykset saattavat kuitenkin lopulta riippua myös pellonvuokramarkkinoiden toimivuudesta, olla tilapäisiä ja vaihdella suuresti alueesta riippuen. Toisaalta kynnys kosteikkoviljelyn aloittamiseen tai turvepellon ennallistamiseen saattaa tällaisissa tapauksissa olla muita viljelijöitä alhaisempi.

Johtopäätökset

Tutkimustulosten perusteella viljelijät itse eivät koe turvepeltojensa kasviuonekaasuja kovin merkittävänä tekijänä, vaikka saattavatkin tunnistaa yleisellä tasolla tarpeen kasviuonekaasujen vähentämiselle. Viljelijät ovat kuitenkin valmiita muuttamaan viljelykäytäntöjään kasviuonekaasujen vähentämiseksi, jos se voidaan tehdä kannattavasti. Vaikuttavimmat ja hyväksyttävät kasviuonekaasupäästöjä vähentävät keinot olisivat mitä ilmeisimmin melko yhdenmukaisia tilojen tuotantosuuntien kanssa. Viljelijöitä sitovat vahvasti aiemmin tehdyt investoinnit esimerkiksi maidontuotantoon. Tällainen yhteensovittavissa oleva keino on esimerkiksi nurmiviljelyn tehostaminen yhdistettynä pohjaveden pinnan säätelyyn.

Viljelijät eivät kovin helposti harkitse täysin uudenlaisia ja tuotantosuuntaan merkittävästi vaikuttavia keinoja kuten varsinaista kosteikkoviljelyä kesken valitun tuotantosuunnan. Valintatilanne voi olla helpompi viljelyn murros-vaiheissa kuten merkittävien korvausinvestointien arviointitilanteen tai sukupolvenvaihdosten kohdalla. Tällöin keskeinen merkitys on neuvonnalla, toimiviksi testatuilla viljelykäytännöillä sekä viljelykasvivalintoihin ja investointeihin vaikuttavalla tukipolitiikalla. Myöskään erilaisten maatalouden kasviuonekaasupäästöjen kompen-saatiokeinojen kuten biokaasun tuotannon ja metsityksen merkitystä ei pidä unohtaa.

Kasviuonekaasujen vähentämisen tärkeyttä vähättelettä Ukrainan sodan seuraukset ovat uudelleen korostaneet maatalouden sekä ravinteikkaan viljelysmaan, typensitojakasvien ja nurmen käyttöön perustuvan karjatalouden merkitystä kansalliselle huoltovarmuudelle. Turvepelloissa on runsaasti typpeä, joten niiden lannoitustarve on vähäisempi ja erilainen kuin kivennäismailla. Turvepellot tuottavat satoa myös kuivina kesinä ilman erillistä kaste-lun tarvetta. Karjatalouden tuottama lanta kuten myös typensitojakasvitkin korvaavat kemiallisia lannoitteita.

Kiitokset

Haastattelututkimus oli osa RATU-hanketta ”Rahanarvoisia vaihtoehtoja syväturpeisten viljelysmaiden käsittelyyn”, jota rahoitti Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto. Parhaat kiitokset haastatelluille viljelijöille arvokkaista mielipiteistä.

Kirjallisuusviitteet

Bianchi, A., Larmola, T., Kekkonen, H., Saarnio, S. & Lång, K. 2021. Review of Greenhouse Gas Emissions from Rewetted Agricultural Soils. *Wetlands* 41:108. <https://doi.org/10.1007/s13157-021-01507-5>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. 266 s.

EU 2012. Euroopan unionin virallinen lehti C326/47. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

Karttunen, K., Berninger, K., Granholm, K., Huttunen, S., Kekkonen, H., Lehtonen, H., Lähteenmäki-Uutela, A., Lötjönen, T., Mat-tila, T., Miettinen, A., Niemi, J., Regina, K., Savikurki, A., Sorvali, J., Söderlund, S., Virkkunen, E., Kaljonen, M. & Mäkipää, R. 2021. Soil as part of climate solution - agricultural policy reform to promote climate-smart agriculture. *Natural Resources Institute Finland Policy Brief 4/2021*. 6 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-227-8>

Kasviuonekaasuinventaario 2020. Kasviuonekaasuinventaario 2020 maataloussektorin päästöt lähes ennallaan, vähentyneet hakkuut kasvattivat LULUCF-sektorin nielua. <https://www.luke.fi/fi/uutiset/kasviuonekaasuinventaario-2020-maataloussektorin-paastot-lahes-ennallaan-vahentyneet-hakkuut-kasvattivat-lulucf-sektorin-nielua>

- Kekkonen, H., Ojanen, H., Haakana, M., Latukka, A. & Regina, K. 2019. Mapping of cultivated organic soils for targeting greenhouse gas mitigation. *Carbon Management* 10: 115–126. <https://doi.org/10.1080/17583004.2018.1557990>
- Lehtonen, A., Aro, L., Haakana, M., Haikarainen, S., Heikkinen, J., Huuskonen, S., Härkönen, K., Hökkä, H., Kekkonen, H., Koskela, T., Lehtonen, H., Luoranen, J., Mutanen, A., Nieminen, M., Ollila, P., Palosuo, T., Pohjanmies, T., Repo, A., Rikkonen, P., Rätty, M., Saarnio, S., Smolander, A., Soenne, H., Tolvanen, A., Tuomainen, T., Uotila, K., Viitala, E.-J., Virkajärvi, P., Wall, A. & Mäkipää, R. 2021. Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteet: Arvio päästövähennysmahdollisuuksista. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 65/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 122 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-275-9>
- Osallistava 2019. Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>
- Osinga, K.J. 2022. The next CAP will Disappoint Farmers and Not Green the Markets. *EuroChoices* 20: 21–26. <https://doi.org/10.1111/1746-692X.12337>
- Poppe, K., van Duinen, L. & de Koeijer, T. 2021. Reduction of Greenhouse Gases from Peat Soils in Dutch Agriculture. *EuroChoices* 20: 38–45. <https://doi.org/10.1111/1746-692X.12326>
- Niemi, J. 2021. CAP-uudistus ei mullista EU:n maatalouspolitiikkaa - ympäristö- ja ilmastotoimien tehokkuus jäsenmaiden vastuulla. <https://www.luke.fi/blogi/cap-uudistus-ei-mullista-eun-maatalouspolitiikkaa-ymparisto-ja-ilmastotoimien-tehokkuus-jasenmaiden-vastuulla/>
- Regina, K. 2021. Miksi turvepeltoja tarvitaan ilmastotalkoisiin? <https://www.ilmastopaneeli.fi/2021/miksi-turvepeltoja-tarvitaan-ilmastotalkoisiin/>
- Sorvali, J., Kaseva, J. & Peltonen-Sainio, P. 2021. Farmer views on climate change-a longitudinal study of threats, opportunities and action. *Climatic Change* 164: 50. <https://doi.org/10.1007/s10584-021-03020-4>
- Suomi 2022. Suomi täyttänyt kasvihuonekaasujen päästövähennysveloitteensa. 2022. https://www.tilastokeskus.fi/til/khki/2020/khki_2020_2022-03-17_tie_001_fi.html
- Tzemi, D. & Breen, J. 2019a. Climate change and the agricultural sector in Ireland: examining farmer awareness and willingness to adopt new advisory mitigation tools. *Climate Policy* 19: 611–622. <https://doi.org/10.1080/14693062.2018.1546163>
- Tzemi, D. & Breen, J. P. 2019b. Socio-economic factors affecting the adoption of GHG emission abatement practices; the case of spring slurry spreading. *International Journal of Agricultural Management* 8: 5–11. https://www.iagrm.com/content/large/journals/ijam/volume_8/doi_10.5836_ijam_2020-08-05.pdf
- Virkkunen, E. 2022. Turvepeltojen kosteikkoviljely ja pohjaveden korkeuden säätely. Kannattavuus ja päästövähennysmahdollisuudet. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2022. Luonnonvarakeskus, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-370-1>
- YLE 2022. Komissio: Iso osa luonnosta pitää palauttaa kohti luonnontilaa kaikissa jäsenmaissa. <https://yle.fi/uutiset/3-12349326>